

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

HOÀNG THỊ HUYỀN TRANG

**TIẾP NHẬN *TRUYỀN KỶ MẠN LỤC*
CỦA NGUYỄN DŨ' THỜI KỶ ĐỔI MỚI**

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60220121

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Nguyễn Hữu Sơn

Thái Nguyên - 2013

LỜI CẢM ƠN

Trong suốt quá trình thực hiện luận văn tốt nghiệp này, tôi đã nhận được rất nhiều sự giúp đỡ của thầy cô giáo trong khoa Văn học Việt Nam, Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên. Đặc biệt là sự hướng dẫn, chỉ bảo của PGS. TS. Nguyễn Hữu Sơn, người trực tiếp hướng dẫn tôi làm luận văn. Qua đây, cho phép tôi được bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới PGS. TS. Nguyễn Hữu Sơn và toàn thể thầy cô trong Khoa, những người đã tạo điều kiện cho tôi và chỉ bảo cho tôi suốt hai năm vừa qua.

Tôi cũng xin gửi lời cảm ơn chân thành tới gia đình, bạn bè, người thân, những người đã luôn quan tâm, động viên và tạo điều kiện tốt nhất trong thời gian qua.

Thái Nguyên, / 04 / 2013

Học viên

Hoàng Thị Huyền Trang

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là luận văn do tôi thực hiện dưới sự hướng dẫn của PGS. TS. Nguyễn Hữu Sơn.

Luận văn chưa được công bố trong công trình nghiên cứu nào.

Xác nhận của người hướng dẫn

Tác giả luận văn

PGS. TS Nguyễn Hữu Sơn

Hoàng Thị Huyền Trang

MỤC LỤC

Trang

Lời cảm ơn

Lời cam đoan

MỤC LỤCi

Quy ước các chữ viết tắtiii

PHẦN MỞ ĐẦUiii

1. Lý do chọn đề tài 1

2. Lịch sử vấn đề..... 2

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu 7

4. Phương pháp nghiên cứu 8

5. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu 9

Chương 1. LÝ THUYẾT TIẾP NHẬN VÀ NHỮNG NHÂN TỐ TÁC

ĐỘNG ĐẾN QUÁ TRÌNH TIẾP NHẬN *TRUYỀN KỲ MẠN LỤC*..... 11

1.1. Khái lược về lý thuyết tiếp nhận 11

1.2. Tiếp nhận *Truyền kỳ mạn lục* từ cơ sở lịch sử - văn hóa..... 15

1.3. Tiếp nhận *Truyền kỳ mạn lục* từ vai trò chủ thể tiếp nhận 20

1.4. Tiếp nhận *Truyền kỳ mạn lục* từ sự thay đổi của các phương pháp nghiên cứu 23

Chương 2. CÁC NHÀ VIỆT HỌC Ở NƯỚC NGOÀI TIẾP NHẬN

***TRUYỀN KỲ MẠN LỤC* THỜI KÌ ĐỔI MỚI**..... 26

2.1. Khái lược về vấn đề tiếp nhận *Truyền kỳ mạn lục* và đội ngũ các nhà nghiên cứu ở nước ngoài 26

2.2. Tiếp nhận *Truyền kỳ mạn lục* ở Nga..... 26

2.3. Tiếp nhận *Truyền kỳ mạn lục* ở Hàn Quốc..... 29

2.4. Tiếp nhận *Truyền kỳ mạn lục* ở Nhật Bản..... 32

2.5. Tiếp nhận *Truyền kỳ mạn lục* ở Trung Quốc và lục địa Đài Loan..... 35

Chương 3. TIẾP NHẬN <i>TRUYỀN KỶ MẠN LỤC</i> THỜI KÌ ĐỔI MỚI	
Ở VIỆT NAM.....	39
3.1. Khái quát về đội ngũ các nhà nghiên cứu <i>Truyền kỳ mạn lục</i> ở Việt Nam.....	39
3.2. Tiếp nhận các phương diện nội dung <i>Truyền kỳ mạn lục</i>	41
3.3. Tiếp nhận các phương diện nghệ thuật <i>Truyền kỳ mạn lục</i>	46
3.4. Nghiên cứu so sánh <i>Truyền kỳ mạn lục</i>	56
3.5. <i>Truyền kỳ mạn lục</i> trong nhà trường	80
KẾT LUẬN.....	85
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	88

QUY ƯỚC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

Nxb: Nhà xuất bản

H.: Hà Nội

Tr.: trang

Trong nội dung của luận văn này chúng tôi trích dẫn tư liệu nào sẽ được chú vào khung [X; Y]. X là số thứ tự đơn vị thư mục tham khảo, Y là ghi số trang trích dẫn tư liệu tham khảo.

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Chúng tôi chọn đề tài *Tiếp nhận Truyền kỳ mạn lục của Nguyễn Dữ thời kì Đổi mới* bởi rất nhiều nguyên nhân khác nhau, cả khách quan lẫn chủ quan, nhưng chủ yếu vẫn là xuất phát từ yêu cầu cấp thiết của đề tài với một số lý do như sau:

Truyền kỳ mạn lục phản ánh tình hình tư tưởng của thời đại. Nguyễn Dữ viết tác phẩm cơ bản theo quan điểm Nho giáo. Bên cạnh tư tưởng Nho giáo còn có ảnh hưởng của tư tưởng Phật giáo, Đạo giáo và ảnh hưởng văn hóa dân gian. Chúng tôi tiến hành nghiên cứu những quan điểm tiếp nhận của các nhà nghiên cứu tác phẩm trong và ngoài nước để thấy được sự mới mẻ, khác biệt của *Truyền kỳ mạn lục* so với các tác phẩm khác.

Giới nghiên cứu thế kỉ XX xem *Truyền kỳ mạn lục* như là sự mở đầu và mẫu mực của sáng tác truyền kì trong văn học Việt Nam trung đại, tác động vào sự phát triển của đề tài này, với sự xuất hiện sau nó những tác phẩm như *Truyền kỳ tân phả* của Đoàn Thị Điểm, *Lan trì kiến văn tiểu lục* của Vũ Trinh và nhiều tác phẩm khác. Trong chương trình hiện nay, một số thiên truyện của tác phẩm đã được đưa vào giảng dạy chính thức hoặc đọc thêm ở trường phổ thông. Điều này khẳng định giá trị thẩm mỹ và ý nghĩa giáo dục của *Truyền kỳ mạn lục*. Tác phẩm đã được tuyển chọn giảng dạy ở nhiều cấp học: *Chuyện Người con gái Nam Xương* được học ở lớp 9, *Chuyện chức phán sự ở đền Tản Viên* được học ở lớp 10, toàn bộ 20 thiên truyện được giới thiệu trong chương trình giảng dạy Đại học và Cao đẳng.

Thời kì Đổi mới cũng là thời kì mà cái nhìn cũng rộng mở, tự do ngôn luận hơn. Sự tiếp nhận các tác phẩm trong và ngoài nước có phần thuận lợi hơn. Cũng vì thế mà chúng ta biết đến *Truyền kỳ mạn lục* không chỉ được các nhà nghiên cứu trong nước quan tâm mà các nhà Việt học nước ngoài cũng đặc biệt chú ý. Trong thời kì Đổi mới, họ đưa ra khá nhiều công trình nghiên cứu,

chuyên luận... đối với tác phẩm. Về phía giới nghiên cứu trong nước cũng có điều kiện thuận lợi khi tiếp cận với những lý giải mới mẻ của các nhà Việt học về *Truyện kỳ mạn lục*, giúp chúng ta hiểu được các nhà Việt học nước ngoài có khảo sát, đánh giá gì khác với các nhà nghiên cứu trong nước và cũng phần nào nhìn nhận được vị trí của *Truyện kỳ mạn lục* nói riêng cũng như văn học Việt Nam trên tầm mức khu vực và thế giới. *Truyện kỳ mạn lục* cũng được nhiều độc giả, các nhà nghiên cứu trong và ngoài nước quan tâm. Như vậy, chúng tôi muốn tìm hiểu việc tiếp nhận *Truyện kỳ mạn lục* ở trong nước cũng như một số quốc gia trên thế giới, việc tiếp nhận tác phẩm trong nhà trường mà chủ thể là các em học sinh, sinh viên .

2. Lịch sử vấn đề

Tìm hiểu lịch sử vấn đề *Tiếp nhận Truyện kỳ mạn lục thời kì Đổi mới* ở Việt Nam, chúng ta thấy có rất nhiều công trình nghiên cứu khoa học về *Truyện kỳ mạn lục* của Nguyễn Dữ và khá nhiều những bài báo và công trình nghiên cứu về quá trình tiếp nhận *Truyện kỳ mạn lục* của Nguyễn Dữ. Về cơ bản, các nhà nghiên cứu đã có sự tự ý thức về vấn đề tiếp nhận *Truyện kỳ mạn lục*. Quá trình Đổi mới các phương hướng nghiên cứu văn học, trong đó có nghiên cứu văn học trung đại Việt Nam - giai đoạn từ khoảng 1986 đến nay – đã đưa đến những đóng góp và thành tựu mới trong hoạt động nghiên cứu và tiếp nhận *Truyện kỳ mạn lục* ở Việt Nam cũng như ở một số nước trong khu vực và thế giới.

Truyện kỳ mạn lục có tiếng vang lớn trong giới nho sĩ sáng tác gần như ngay từ khi sinh thời tác giả (thế kỷ XVI). Việc Nguyễn Thế Nghi, người cùng thời với Nguyễn Dữ, đem dịch Nôm đã chứng tỏ điều này. Ở các thời sau nhiều người như Ngô Thì Sĩ, Nguyễn Khuyên có các bài thơ vịnh các nhân vật trong *Truyện kỳ mạn lục* của Nguyễn Dữ. Trong lời đề tựa, tác giả Bùi Duy Tân gọi đây là “áng văn hay của bậc đại gia”, là “thiên cổ kỳ bút”, tuy chưa tính đến mức độ vay mượn, cũng cho thấy sự đánh giá cao.

Trong Hội thảo quốc tế “90 năm nghiên cứu về văn hóa và lịch sử Việt Nam”, do Trung tâm Khoa học xã hội và Nhân văn Quốc gia và Học viện Viễn đông Bác cổ Pháp tổ chức tại Hà Nội vào tháng 12 năm 1992, Giáo sư Xuyên Bản (Kawanmoto Kurunie), Đại học Tổng hợp Keio đã có bài tham luận với tựa đề “*Những vấn đề khác nhau liên quan đến “Truyện kỳ mạn lục” (Lịch sử sáng tác, xuất bản và sự nghiên cứu tập truyện theo cách nhìn của văn học so sánh)*” (Bản tiếng Pháp, Ngân Xuyên dịch). Ngoài việc đi sâu nghiên cứu tác giả và văn bản *Truyện kỳ mạn lục*, tác giả cũng so sánh phương pháp cải biên của *Truyện kỳ mạn lục* với *Ca tỳ tử* và đưa ra những nhận xét về sự khác biệt trong quan điểm của tác giả thuộc hai quốc gia với hai nền văn hóa khác nhau.

Nhà nghiên cứu Nguyễn Nam trong công trình nghiên cứu có ý nghĩa tổng thành *Phiên dịch học lịch sử - văn hóa: trường hợp Truyện kỳ mạn lục* đã vận dụng lý thuyết phiên dịch học vào khảo sát *Truyện kỳ mạn lục* điếm qua bản phiên Nôm của Nguyễn Thế Nghi (Thế kỉ XVI-XVII), Trần Gia Du (1876) và các bản trích dịch, lược dịch, tuyển dịch, tổng dịch ra chữ Quốc ngữ của Trần Đại Học trên *Gia Định báo* (1891) ở Sài Gòn, của học giả người Pháp E. Nordeman trong bộ *Quảng tập viem văn* (1898) ở Hà Nội, sau đó là nhiều bản dịch Việt ngữ trong thế kỉ XX của các dịch giả Cát Thành Trần Thúy, Phan Kế Bính, Cao Thiệu Khánh, Trúc Khê Ngô Văn Triện, Thứ Lang Bùi Xuân Trang... Với mỗi bản dịch, nhà nghiên cứu đều có phân tích, đánh giá quan niệm văn bản, dịch thuật, nhu cầu xã hội về tác phẩm, phương thức in ấn, truyền bá, tâm lý tiếp nhận của độc giả, đặc điểm nghệ thuật truyền đạt ngôn từ, mức độ thành công và những hạn chế. Tất cả những điều đó hợp lại không chỉ cung cấp lịch sử vấn đề dịch bản *Truyện kỳ mạn lục* mà còn giúp người đọc hình dung đầy đủ hơn mối quan hệ giữa văn học và văn hóa, mức độ tiến triển nghệ thuật phiên dịch và khả năng tự ý thức về đối tượng qua các thời đại, giai đoạn, thời kì. Chiều sâu tư duy nghiên cứu và biên giới khoa nghiên cứu văn

học được mở rộng chính bởi ngày càng có thêm nhiều những khảo luận chuyên sâu như thế.

Sau khi nghiên cứu so sánh hai tác phẩm *Tiến đǎng tân thoại* và *Truyện kỳ mạn lục*, nhà nghiên cứu ở Đài Loan Trần Ích Nguyên nhận xét: “*Mạn lục* chịu ảnh hưởng rõ rệt của *Tân thoại* song không phải là sự sao chép cứng nhắc mà là kết tinh của việc Nguyễn Dữ vận dụng trí tuệ để gia công sáng tác. Sách vừa tiếp thu thành phần ưu tú của dân tộc nước ngoài, vừa không quên bắt rễ ở mảnh đất nước mình, vì vậy mặc dù sáng tác bằng Hán văn song sách vẫn không mất đi phần có giá trị là văn học dân tộc Việt Nam” [54; 285].

Phạm Tú Châu đánh giá về công trình nghiên cứu của tác giả Trần Ích Nguyên trong cuốn *Nghiên cứu so sánh Tiến đǎng tân thoại và Truyện kỳ mạn lục*, tác giả cũng bỏ nhiều công sức để tìm nguồn gốc của *Truyện kỳ mạn lục*. Ngoài ảnh hưởng của *Tiến đǎng tân thoại* ra, tác giả còn đưa ra nhiều dẫn chứng để khẳng định Nguyễn Dữ đã vay mượn thân thoại, chí quái của nước nhà, đưa cả truyền thuyết dân gian địa phương vào truyện của mình. Chính sự ham hiểu biết nền văn hóa trong và ngoài nước, Nguyễn Dữ đã nhào nặn vốn kiến thức và sự sáng tạo của chính bản thân sáng tác thành những thiên truyện hay, có giá trị trong lịch sử truyền kì nước nhà và đóng góp cho cả lịch sử thể loại truyền kì thế giới.

Trong chuyên khảo *Nghiên cứu so sánh tiểu thuyết truyền kì Hàn Quốc - Trung Quốc - Việt Nam thông qua Kim Ngao tân thoại, Tiến đǎng tân thoại, Truyện kỳ mạn lục* in tại Việt Nam năm 2004, nhà nghiên cứu Hàn Quốc Jeon Hye Kyung (Toàn Huệ Khanh) xác định hai tác phẩm *Kim Ngao tân thoại* và *Truyện kỳ mạn lục* đều chịu ảnh hưởng của *Tiến đǎng tân thoại*, nhưng tác giả cũng lý giải hai tác phẩm đó không hoàn toàn là sự mô phỏng vay mượn một cách đơn giản mà chịu ảnh hưởng một cách toàn thể từ phương diện thể loại tiểu thuyết truyền kì để sáng tạo nên tác phẩm truyền kì của riêng mỗi nước - vừa mang những đặc điểm thể loại tác phẩm chung, vừa mang những